

ВІДГУК

офіційного опонента

професора кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та мовної підготовки
КЗВО «Волинський медичний інститут» Волинської обласної ради,
кандидата педагогічних наук, професора **ТОМАШЕВСЬКОЇ Ірини Петрівни**
на дисертацію **АНДРУСИКА Павла Петровича** на тему:
**«Підготовка студентів спеціальності «Освітні педагогічні науки»
до використання цифрових ресурсів у професійній діяльності»,**
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки»
галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка»

Значимою ознакою сьогодення є трансформаційні процеси, передбачаючи перехід цивілізації від індустріального етапу розвитку до інформаційного суспільства, що супроводжується важливими змінами і в системі освіти. В контексті цих змін, сучасна дійсність диктує нові вимоги до системи освіти та активізує процес оновлення освітньої парадигми – створення моделі освіти на основі цифровізації. Зазначені тенденції окреслені пріоритетним завданням в нормативних документах України: «Концепція розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану дій щодо її реалізації», Цифрова agenda України – 2020.

Використання цифрових ресурсів стає інтегрованою складовою професійної діяльності педагога, що зумовлює детальне вивчення нових підходів, методів, засобів і технологій навчання, а надто, пошуку нових шляхів підготовки студентів до використання цифрових технологій та Інтернет-ресурсів в професійній діяльності.

В контексті означеного, наукове дослідження Павла Андрусика на тему «Підготовка студентів спеціальності «Освітні педагогічні науки» до використання цифрових ресурсів у професійній діяльності» є не тільки затребуваним і своєчасним, але й суттєвим внеском щодо розвитку теоретичних підвалин та практичних основ підготовки студентів спеціальності «Освітні педагогічні науки» до використання цифрових ресурсів у професійній діяльності.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Важливо відзначити, що дисертаційне дослідження виконано в межах науково-дослідної теми кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів і природокористування України «Теоретико-методичні основи навчально-виховної роботи у природоохоронних та аграрних вищих навчальних закладах» (номер державної реєстрації 0115U003561).

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації. У результаті проведеного дослідження дисертантом:

– на основі здійсненого теоретичного, порівняльного та ретроспективного аналізу наукового дискурсу, як вітчизняних, так і зарубіжних вчених та опрацювання нормативно-правової бази, схарактеризовано сутність та специфіку підготовки фахівців щодо

використання цифрових ресурсів у професійній діяльності. Проведений аналіз є системним і уможливив зробити висновок про те, що за наявності значного масиву наукових досліджень, проблема цілісної підготовки студентів педагогічних спеціальностей щодо використання цифрових ресурсів у професійній діяльності залишається недостатньо розробленою;

- коректна робота з понятійно-категоріальним апаратом дозволила автору уточнити зміст ключових понять дослідження, що забезпечило наукову виваженість та методологічну узгодженість дисертації;

- практична спрямованість наукового пошуку дала можливість автору розкрити особливості використання цифрових освітніх ресурсів при підготовці студентів спеціальності «Освітні, педагогічні науки», визначити сучасні методи використання цифрових освітніх ресурсів в освітньому процесі та експериментально перевірити педагогічні умови і структурно-змістову модель підготовки студентів спеціальності «Освітні, педагогічні науки» щодо використання цифрових ресурсів у професійній діяльності.

Нові факти, одержані здобувачем. Дисертація Павла Андрусика є комплексним дослідженням, в якому:

уперше

- визначено сутність та специфіку педагогічного забезпечення підготовки фахівців педагогічної галузі щодо використання цифрових ресурсів у професійній діяльності на базі теоретичного, порівняльного, ретроспективного, та системного аналізу сучасних наукових джерел;

- теоретично обґрунтовано, експериментально перевірено дієвість педагогічних умов та структурно-змістової моделі у підготовці студентів спеціальності «Освітні, педагогічні науки» до використання цифрових ресурсів у професійній діяльності;

удосконалено:

- класифікацію цифрових освітніх ресурсів щодо здійснення випереджувального підходу та концептуальних ідей неперервного професійного розвитку студентів в Україні в умовах глобалізаційних процесів;

- основні напрями використання цифрових освітніх ресурсів в закладах вищої освіти та сучасні методи щодо використання цифрових освітніх ресурсів у процесі підготовки.

На нашу думку, представлена у дослідженні структурно-змістова модель підготовки студентів, має суттєве значення у вирішенні означеної проблеми. Запропонована модель вирізняється повнотою, цілісністю, динамічністю, універсальністю, мультифункціональністю, комплексною структурою та максимально широко відображає процес підготовки студентів спеціальності «Освітні, педагогічні науки» щодо використання цифрових ресурсів у професійній діяльності і може успішно інтегруватися в освітній процес.

Особистий внесок здобувача. Матеріали дослідження представлено у 10 публікаціях, з яких 5 статей у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, стаття у науковому виданні іншої держави, 4 тези наукових доповідей.

Особистий внесок здобувача у публікаціях, написаних у співавторстві працях, полягає у визначенні методики використання WEB-технологій у процесі підготовки студентів ЗВО, розкритті цифрової компетентності викладача в умовах змішаного навчання і викликів сьогодення, класифікації веб-ресурсів у сучасному інформаційному суспільстві, а також формуванні самоосвіти педагога як умова вдосконалення майстерності та професійного зростання.

На основі аналізу змісту публікацій Павла Андрусика можна констатувати, що наукові положення, висновки та рекомендації, які було отримано в результаті проведеного дисертаційного дослідження, у друкованих працях викладено достатньо повно.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і пропозицій, сформульованих у дисертації. Сформульовані і представлені у дисертаційному дослідженні наукові положення, висновки і пропозиції наукового пошуку є аргументованими та змістовними, логічно узгодженими із заявленою метою та поставленим завданнями.

Достовірність одержаних результатів підтверджується теоретико-методологічною обґрунтованістю вихідних положень дослідження, застосуванням наукових методів, апробацією та впровадженням результатів роботи в освітню реальність закладів вищої освіти. Аналіз основних положень змісту дисертації свідчить про досягнення дисертантом мети і розв'язання поставлених завдань. Висновки, представлені у дисертації, характеризуються повнотою та логічністю викладу.

Валідність результатів наукового пошук підтверджується коректним використанням комплексу науково-теоретичних, емпіричних, математико-статистичних, графічних методів дослідження, адекватних поставлених меті та завданням. Автор застосував як кількісні (анкетування, тестування), так і якісні методи (спостереження, аналіз документів, контент-аналіз) для отримання достовірних результатів.

Емпіричним дослідженням було охоплено значну вибірку респондентів – студентів закладів вищої освіти, що забезпечує репрезентативність отриманих даних. Окрім того, здобувач провів формувальний експеримент, забезпечуючи можливість перевірити ефективність запропонованої моделі використання цифрових ресурсів у професійній діяльності студентів спеціальності «Освітні, педагогічні науки».

Результати експериментального дослідження проаналізовано з урахуванням чотирьох ключових критеріїв – особистісно-індивідуального, ціннісно-мотиваційного, когнітивно-пізнавального та технологічно-діяльнісного, що забезпечує глибину та об'єктивність результатів наукового дослідження.

Висновки, зроблені на основі отриманих даних експерименту, логічно впливають з результатів дослідження та чітко відповідають поставленим завданням. Наведені до кожного розділу висновки підтверджують новизну отриманих результатів.

Вагомою характеристикою дисертаційного дослідження Павла Андрусика є його практична спрямованість:

- розроблено та впроваджено в освітній процес ЗВО навчально-методичне забезпечення, зокрема: методичні розробки, методики реалізації конструктивно-педагогічних умов та методичного супроводу організації підготовки фахівців спеціальності «Освітні, педагогічні науки» щодо використання цифрових ресурсів у професійній діяльності;

- удосконалення навичок роботи з основними цифровими інструментами та платформами – Google Workspace, Moodle, Zoom, MS Teams, Canva, LearningApps, Kahoot, Mentimeter, Padlet, Genially тощо;

- аналіз продуктів навчальної діяльності студентів, зокрема їхніх мультимедійних презентацій, віртуальних занять, освітніх відео, тестових завдань, створених у цифрових середовищах (Google Forms, Canva, Kahoot, Genially, Mentimeter тощо).

Значення для науки і практики одержаних автором результатів. Практична значущість роботи полягає у можливості використання отриманих результатів в освітньому процесі закладів вищої педагогічної освіти при підготовці студентів педагогічних спеціальностей, а також у системі додаткової професійної освіти та підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Національного університету біоресурсів і природокористування України, Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації. Результати дослідження можуть бути використані викладачами, науково-педагогічними працівниками в освітньому процесі закладів вищої педагогічної освіти при підготовці студентів педагогічних спеціальностей для вдосконалення навчальних програм, підготовки лекцій, написання посібників, підручників та методичних рекомендацій, а також із метою підвищення кваліфікації педагогічних працівників у системі післядипломної освіти та самоосвіти.

Основні положення та результати дисертації можуть стати теоретико-практичною основою для подальших досліджень контенту педагогічної освіти, зокрема професійної підготовки студентів педагогічних спеціальностей на усіх освітніх рівнях: фаховий молодший бакалавр, бакалавр, а також і на освітньо-науковому ступені магістр.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Дисертаційне дослідження Павла Андрусика має чітку структуру, відзначається цілісністю та логічністю викладу наукового

матеріалу і складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел. Розділи дисертації логічно завершені, містять висновки, які відповідають змісту та поставленим завданням дослідження.

Структурні компоненти трьох розділів логічно вибудовані та послідовно демонструють траєкторію наукового пошуку від встановлення теоретико-методологічних засад через розроблення авторської структурно-змістової моделі підготовки студентів спеціальності «Освітні, педагогічні науки» щодо використання цифрових ресурсів у професійній діяльності до експериментальної верифікації її ефективності.

Розділи органічно взаємопов'язані та цілеспрямовано орієнтовані на вирішення завдань, окреслених у вступі, підтверджується структурованими та аргументованими висновками до кожного з них.

Додатки репрезентують достатню доказову базу щодо практичного впровадження розробленої моделі та демонструють її практичну значущість.

Перший розділ дисертації засвідчив про глибоку теоретико-методологічну підготовку здобувача. Автором здійснено системний науковий аналіз концептуальних засад досліджуваної проблеми, критично осмислено сучасний стан розробленості проблеми в українському та зарубіжному науковому дискурсі.

Заслугує на увагу здійснений автором класифікатор видів цифрових освітніх ресурсів за освітніми функціями. Дисертант обґрунтував ефективність використання цифрових освітніх ресурсів в освітньому процесі через систему факторів.

На основі критичного аналізу законодавчих нормативно-правових актів України у сфері цифрової трансформації, розвитку цифрової економіки та цифрового суспільства, автор обґрунтував необхідність удосконалення їх, шляхом узгодження, ліквідації колізій та систематизації.

Визначено та обґрунтовано фактори ефективності використання цифрових освітніх ресурсів у освітньому процесі. Обґрунтовано необхідність створення цифрового освітнього середовища, що є головним завданням, яке передбачає розвиток та запровадження електронного навчання, як пріоритетного напрямку у світовому освітньому просторі.

Другий розділ демонструє високий рівень володіння здобувачем методологією емпіричного дослідження, в ньому автором дисертації розроблено та представлено структурно-змістовну модель ефективності використання цифрових ресурсів у професійній діяльності, визначено та обґрунтовано педагогічні умови.

Констатувальний експеримент проведено на репрезентативній вибірці респондентів із залученням валідного психодіагностичного інструментарію з використанням сучасних методів математико-статистичної обробки даних.

Автор представив структуру готовності майбутнього фахівця до використання цифрових ресурсів у професійній діяльності, через характеристику основних компонентів готовності (особистісний, мотиваційний, когнітивний, технологічний). Цінним аспектом даного розділу є визначання можливостей цифрового середовища для майбутніх фахівців в освітньому процесі.

У даному розділі визначено основні напрями використання цифрових освітніх ресурсів в закладах вищої освіти: цифрові ресурси як науковий напрям (нижній (фізичний); середній (логічний); верхній (користувацький); некерована цифровізація; керована цифровізація; комп'ютерна техніка та інформатика як об'єкти вивчення; комп'ютер як підвищення ефективності педагогічної діяльності; комп'ютер як підвищення ефективності науково-дослідної діяльності в освіті; комп'ютер та інформатика як компонент системи освітньо-педагогічного керування.

До незаперечних переваг дисертаційного дослідження варто зарахувати розроблену структурно-змістовну модель ефективності використання цифрових ресурсів у професійній діяльності студентів та визначені педагогічні умови, як складові моделі підготовки, спрямовані на вдосконалення ефективності використання цифрових ресурсів у професійній діяльності студентів.

Третій розділ цілком логічно відображає програму, методи й результати експериментальної роботи з підготовки студентів до використання цифрових технологій у професійній діяльності.

У даному розділі визначено критеріальні показники (особистісно-індивідуальний, ціннісно-мотиваційний, когнітивно-пізнавальний, технологічно-діяльнісний), показники та обґрунтовано рівні (низький, середній і високий) динаміки ефективності використання цифрових ресурсів у професійній діяльності студентів спеціальності «Освітні, педагогічні науки».

Відповідно до визначених завдань дослідно-експериментальної роботи дисертантом описано методику формувального експерименту щодо удосконалення підготовки студентів педагогічних спеціальностей до використання цифрових ресурсів у професійній діяльності; представлено інформацію про здійснення контрольних зрізів результатів констатувального та формувального етапів педагогічного експерименту; проаналізовано результати формувального етапу експерименту, які засвідчили позитивну динаміку готовності студентів до використання цифрових технологій в професійній діяльності.

Варто зазначити, що науковий матеріал відзначається переконливістю, доказовістю, аргументованістю; він є перспективним у напрямі дослідження проблем підготовки студентів до професійної діяльності в умовах цифровізації суспільства. До того ж результати емпіричного дослідження, на нашу думку, вдало репрезентовані у вигляді таблиць та рисунків.

Узагальнені результати, представлені у розділі, засвідчили про позитивну динаміку змін рівнів ефективності використання цифрових ресурсів у професійній діяльності студентів спеціальності «Освітні, педагогічні науки», як у контрольній, так і в експериментальній групах після проведення формувального етапу педагогічного експерименту.

Висновки до дисертації є досить інформативними, розкривають зміст теми та висвітлюють послідовне виконання завдань дослідження.

Дотримання принципів академічної доброчесності. Дисертація є результатом самостійного дослідження, в якому автор коректно використовує посилання на опрацьовані джерела, дотримуючись принципів академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Варто зазначити, що поряд із загальною високою оцінкою наукових результатів дослідження Павла Андрусика, вважаємо доцільним висловити певні зауваження та побажання в контексті наукової дискусії:

1. На нашу думку, дослідження було би більш репрезентативним, якби теоретичний матеріал першого та другого розділу наукового пошуку супроводжувався рисунками та графічним відображенням, які би суттєво розширили та доповнили змістове поле дисертаційного дослідження та вдосконалили сприймання результатів дослідження.

2. Логіка структури першого розділу, на нашу думку, частково порушена, оскільки не відповідає послідовності викладу наукової думки: підрозділ 1.3, присвячений аналізу нормативних документів, доцільніше було б розмістити перед викладом зарубіжного досвіду, оскільки нормативно-правова база створює підґрунтя для подальшого порівняльного аналізу та забезпечує послідовність викладу матеріалу.

3. Вважаємо, що у науковому доробку здобувача достатньо глибоко розкрито означену проблему у вітчизняному та зарубіжному науковому дискурсі, однак, робота значно би виграла, як би на основі критичного аналізу, автор узагальнив спільні ознаки та напрями наукових пошуків, за якими здійснювався аналіз наукових розвідок.

4. При викладі матеріалів дисертаційного дослідження у тексті роботи зустрічається повторне використання термінів, понять та їх тлумачень, які були представлені та охарактеризовані в попередніх розділах.

Наголосимо, що висловлені зауваження і рекомендації не знижують значущості роботи. Дисертація є завершеною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, котрі вирішують важливу наукову задачу підготовки студентів педагогічних спеціальностей до використання цифрових технологій в професійній діяльності, що може бути використане для забезпечення ефективності професійної підготовки педагогів та досягнення їхнього професіоналізму у сучасному цифровому суспільстві.

Повнота висвітлення результатів в опублікованих наукових працях. Зміст, обсяг та кількість друкованих праць, що розкривають основні результати наукового пошуку дисертанта, відповідають вимогам МОН України щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії і надають автору право публічного захисту дисертаційного дослідження.

Основні положення дисертації викладено у 10 публікаціях, з яких 5 статей у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, стаття у науковому виданні іншої держави, 4 тези наукових доповідей.

Висновок про відповідність дисертації вимогам. Ураховуючи актуальність, наукову новизну і практичне значення отриманих результатів, можна стверджувати, що дисертація повністю відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року (зі змінами), а її автор Андрусик Павло Петрович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 «Освітні педагогічні науки» галузі знань 01 «Освіта / Педагогіка».

Офіційний опонент професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та мовної підготовки Комунального закладу вищої освіти «Волинський медичний інститут» Волинської обласної ради, кандидат педагогічних наук, професор Ірина ТОМАШЕВСЬКА